

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

Spriedums

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2009. gada 23. aprīlī

lietā Nr. 2008-42-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra,

pēc Jevgeņija Cecervova konstitucionālās sūdzības,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2009. gada 27. martā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta 6. punkta vārdu „stundu ilgu” un „cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Apcietinājumā turēšanas kārtības likums tika pieņemts 2006. gada 22. jūnijā un stājās spēkā 2006. gada 18. jūlijā. Šis likums regulē kārtību, kādā apcietinātie tiek ievietoti izmeklēšanas cietumā, apcietināto tiesības un pienākumus, apcietināto aprūpi, nodrošinājumu, sociālo rehabilitāciju, garīgo aprūpi, audzināšanu un nodarbinātību, kā arī režīma nodrošināšanas pasākumus izmeklēšanas cietumā. Apcietinājumā turēšanas

kārtības likuma 13. pants nosaka apcietināto tiesības. Šā panta pirmās daļas 6. punkts paredz, ka apcietinātajiem ir tiesības uz stundu ilgu tikšanos ne retāk kā reizi mēnesī ar radniekiem vai citām personām izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē. Savukārt 13. panta otrā daļa noteic, ka izmeklēšanas tiesnesis vai tiesa var šā panta pirmās daļas 6. punktā minētās tiesības ierobežot.

Jautājumu par apcietinātās personas tiesību ierobežošanu regulē arī Kriminālprocesa likuma 271. pants.

2. Konstitucionālās sūdzības iesniedzējs Jevgeņijs Cecervovs (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) uzskata, ka Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta 6. punkta vārdi „stundu ilgu” un „cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē” (turpmāk – apstrīdētā norma) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96. pantam.

Konstitucionālajā sūdzībā norādīts, ka apstrīdētā norma ierobežo personas tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi. Šīs tiesības varot ierobežot, ja ierobežojums ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā. Pieteikuma iesniedzējs atzīst, ka ierobežojums ir noteikts ar likumu. Tā kā apstrīdētās normas mērķis esot panākt, lai apcietinātie neizdara jaunus noziedzīgus nodarījumus, nemēģina bēgt no ieslodzījuma vietas, kā arī nesaskaņo liecības, tad ierobežojumam esot leģitīms mērķis – sabiedrības drošības aizsardzība. Konstitucionālajā sūdzībā arī norādīts, ka apstrīdētajā normā ietvertais līdzeklis esot piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai. Taču šis līdzeklis neesot personu vismazāk ierobežojošais. Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta otrā daļa un Kriminālprocesa likuma 271. pants ļaujot tiesai vai izmeklēšanas tiesnesim, izvērtējot katru konkrēto situāciju un apsūdzētā personību, noteikt individuālus ierobežojumus tiesībām tikt ar radniekiem vai citām personām. Šajās normās ietvertais regulējums esot pietiekams, lai sasniegtu leģitīmo mērķi, nepieļautu liecību saskaņošanu un saskarsmi ar noziedzīgo vidi. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka ne visas personas, ar kurām apsūdzētais varētu vēlēties tikt, ir liecinieki vai var palīdzēt viņam bēgt. Tātad tikšanās ar šādām personām nemaz nevarot apdraudēt izmeklēšanu. Pieteikuma iesniedzējs uzsver, ka ikviena situācija jāizvērtē individuāli un „nevar vadīties pēc maksimāliem standartiem”. Turklāt ierobežojums esot

būtisks un neatbilstošs mērķim situācijās, kad izmeklēšana ir pabeigta, it īpaši pēc tam, kad ir taisīts pirmās instances tiesas spriedums.

Konstitucionālajā sūdzībā minēts, ka Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijas Rec (2006) 2 par Eiropas Cietumu noteikumiem (turpmāk – Eiropas Cietumu noteikumi) 24.4. punkts noteic: ieslodzījuma laikā tikšanās kārtībai vajadzētu būt tādai, lai ieslodzītie varētu saglabāt un uzturēt ģimenes attiecības. No Eiropas Cietumu noteikumu komentāriem izrietot, ka tikšanās varētu un tai vajadzētu ilgt 72 stundas. Atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka atsevišķos gadījumos ilgstošās tikšanās aizliegums varētu būt pamatots, taču nevajadzētu visām apcietinājumā esošām personām to piemērot „automātiski”.

Konstitucionālajā sūdzībā norādīts, ka apstrīdētā norma tiek piemērota arī gadījumos, kad persona savu vainu ir atzinusi un apelācijas un kasācijas sūdzību iesniegusi nevis šī persona, bet gan līdzapsūdzētais. Šādā situācijā neesot pamata apgalvot, ka apsūdzētais, kurš savu vainu ir atzinis, apdraudēs izmeklēšanas intereses. Tāpat Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka viņa gadījumā līdzapsūdzētā arī atrodas apcietinājumā, savukārt viņa māte, sieva un meita nav ne liecinieces, ne apsūdzētās. Pieteikuma iesniedzējam apcietinājumu tiesa ir piemērojusi, jo uzskatījusi par reālu risku, ka viņš var izdarīt jaunu noziedzīgu nodarījumu. Tomēr neesot pamata uzskatīt, ka ilgstoša tikšanās ar māti, sievu vai meitu varētu radīt jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas risku.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka konstitucionālā sūdzība nav pamatota un apstrīdētā norma atbilst Satversmei.

Saeima norāda, ka apcietinātās personas, - tāpat kā brīvības atņemšanas vietā esošas notiesātās personas - nošķiršana no ģimenes un stress, kas izriet no šādas situācijas, ir neatņemama brīvības atņemšanas vietas iezīme. Tātad vispārēji ierobežojumi attiecībā uz tikšanos ar tuviem radniekiem un draugiem esot saprātīgi un neesot vērtējami kā iejaukšanās notiesāto un apcietināto personu ģimenes dzīvē. No apcietinājuma jēgas izrietot tas, ka attiecīgo personu ģimenes dzīve ir būtiski ierobežota,

proti, apcietināto personu tiesības uz ģimenes dzīvi (arī tiesības satikties ar ģimenes locekļiem) nav tādas pašas kā brīvībā esošām personām.

Apstrīdētās normas mērķis esot nepieļaut aizdomās turētās personas vai apsūdzētās personas nelikumīgu iejaukšanos kriminālprocesā un tādējādi nodrošināt objektīvu lietas izmeklēšanu un objektīva nolēmuma pieņemšanu, vainīgo personu saucot pie kriminālatbildības. Līdz ar to apstrīdētajai normai esot legītīms mērķis, proti, aizsargāt Satversmes 116. pantā noteikto konstitucionālo vērtību – sabiedrības drošību.

Saeima norāda, ka apcietinājums ir bargākais no iespējamiem drošības līdzekļiem un tas, atšķirībā no brīvības atņemšanas soda, ir īslaicīgs. Ilgstošas tikšanās mērķis esot palīdzēt notiesātajai personai saglabāt saikni ar tuviem radniekiem ilgstošas atšķirtības situācijā, kas radusies brīvības atņemšanas soda izciešanas dēļ. Apcietinājuma gadījumā šādas nepieciešamības neesot apcietinājuma īslaicīgā rakstura dēļ.

Turklāt atšķirība starp apcietinātajām un notiesātajām personām jautājumā par tiesībām uz ilgstošu tikšanos esot pamatota, jo notiesātās personas gadījumā jau ir nodrošināts krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums un sabiedrības drošība, notiesātajam tiekoties ar plašāku personu loku ilgākā laika posmā, netiek apdraudēta. Savukārt attiecībā uz apcietinājumā esošām personām vēl neesot stājies spēkā galīgs tiesas nolēmums krimināllietā. Tāpēc izmeklēšanas interesēs esot nepieciešams ierobežot apcietināto personu kontaktus ar ģimenes locekļiem un citām personām. Tas attiecoties arī uz personām, kurām apcietinājums piemērots ar pirmās instances vai apelācijas instances tiesas spriedumu. Šos spriedumus saskaņā ar Kriminālprocesa likumu varot pārsūdzēt, tātad, iekams spriedums nav stājies spēkā, kriminālprocess konkrētajā lietā neesot noslēdzies un neesot izslēgts, ka apsūdzētais šajās procesuālajās stadijās varētu to ietekmēt.

Saeima norāda, ka, paredzot apcietinātajai personai tiesības uz tikšanos bez ieslodzījuma vietas administrācijas pārstāvja klātbūtnes, pastāvētu risks, ka tikšanās laikā apcietinātā persona var izpaust kriminālprocesā neiesaistītai personai izmeklēšanas noslēpumu vai citu informāciju (tostarp dot norādījumus liecinieku ietekmēšanai), tādējādi apdraudot kriminālprocesa novešanu līdz likumā paredzētajam krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam.

Turklāt ilgstošās tikšanās nodrošināšanai nepietiekot tikai ar to, ka tiktu mainīts regulējums par tikšanās ilgumu un cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtni. Ilgstošās tikšanās nodrošināšanai esot nepieciešamas speciāli iekārtotas telpas, kā arī speciālu apstākļu radīšana, kas, no vienas puses, nodrošinātu ieslodzījuma vietas režīma saglabāšanu, bet, no otras puses, neradītu diskomforta sajūtu ieslodzītajam un viņa ģimenes locekļiem. Līdz ar to ilgstošās tikšanās nodrošināšanai būtu nepieciešama gan ieslodzījuma vietu pārveidošana, gan arī zināmi finanšu resursi un laiks. Saeima, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Dickson v. United Kingdom*, uzsver, ka Latvijas starptautiskās saistības neuzliek valstij par pienākumu nodrošināt apcietinātajiem ilgstošās tikšanās ar ģimenes locekļiem. Minētajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa esot norādījusi, ka no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) pat notiesātajam neizriet tiesības uz ilgstošo tikšanos.

Komentējot Eiropas Cietumu noteikumu komentāros norādīto, Saeima skaidro, ka Eiropas Cietumu noteikumu 24.2. punkts paredzot iespēju ierobežot apcietināto personu tiesības uz privāto dzīvi, lai nodrošinātu kriminālprocesa intereses. Turklāt Eiropas Cietumu noteikumu komentāros teikts, ka ilgstošās tikšanās būtu jānodrošina ieslodzītajiem, kad vien tas iespējams. Latvijā šis ieteikums esot arī realizēts, proti, notiesātajiem ir garantētas tiesības uz ilgstošo tikšanos.

Saeima secina, ka, ņemot vērā apcietinājuma piemērošanas mērķi, apstrīdētajā normā ietvertie ierobežojumi ir samērīgi, jo tā esot vienīgā iespēja novērst apdraudējumu krimināllietas objektīvai izmeklēšanai un taisnīgai iztiesāšanai.

4. Tieslietu ministrija kā pieaicinātā persona uzskata, ka apstrīdētā norma nav pretrunā ar Satversmes 96. pantu. Tieslietu ministrijas argumenti, ar kuriem tiek pamatots šāds viedoklis, sakrīt ar Saeimas argumentiem.

Papildus Tieslietu ministrija ir uzsvērusi, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 272. pantu apcietinājums tiek piemērots tikai īpašos gadījumos, ja ir pamatotas aizdomas, ka persona varētu izdarīt jaunus noziegumus, traucēt izmeklēšanu vai izvairīties no tās, vai, ja persona izdarījusi sevišķi smagu noziegumu un pastāv likumā

noteiktie apstākļi. Izmeklēšanas tiesnesis pirmstiesas procesā vai tiesa tiesvedības stadijā pirms galīgā nolēmuma pieņemšanas par apcietinājuma piemērošanu uzklausa apcietinātā viedokli, izvērtē izmeklētāja vai prokurora priekšlikumus, ņem vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu un apcietināšanas iemeslu. Tātad tiesa vai izmeklēšanas tiesnesis pirms apcietinājuma piemērošanas izvērtē, vai apcietinājuma piemērošana ir objektīva nepieciešamība un vai tā ir lietderīga, un apcietinājumu piemērojot tikai tādos gadījumos, ja persona varētu ietekmēt kriminālprocesu vai izdarīt jaunu noziedzīgu nodarījumu.

Tieslietu ministrija norāda, ka ilgstošās tikšanās netiekot atļautas arī personām, kurām apcietinājums noteikts ar pirmās instances vai apelācijas instances tiesas spriedumu. Tiesa, piemērojot apcietinājumu tiesvedības stadijā, ņemot vērā tos pašus faktorus, ko ņem vērā izmeklēšanas tiesnesis pirmstiesas stadijā. Apcietinājuma piemērošana gadījumos, kad tiesa noteikusi personai brīvības atņemšanas sodu, neesot obligāta, un apcietinājumu piemērojot tikai tad, ja persona var ietekmēt kriminālprocesu vai izdarīt jaunu noziedzīgu nodarījumu vai ja persona izdarījusi sevišķi smagu noziegumu un pastāv likumā noteiktie apstākļi. Turklāt apelācijas instances tiesā saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 551. panta pirmās daļas 5. punktu un 560. panta otro daļu varot pieteikt jaunus pierādījumus, kā arī lūgt nopratināt personas, kuras nav nopratinātas pirmās instances tiesā. Līdz ar to pastāvot iespēja, ka apsūdzētā persona var ietekmēt kriminālprocesu līdz brīdim, kad sākas lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā, ja pirmās instances tiesas taisījusi notiesājošu spriedumu.

Tieslietu ministrija arī norāda, ka notiesātajiem, izņemot notiesātos atklātajos cietumos, kur nav noteikti ierobežojumi, esot tiesības uz trim līdz astoņām ilgstošās tikšanās reizēm gadā, proti, vidēji uz vienu tikšanos pusotrā līdz četros mēnešos. Tāpēc esot pamatoti un samērīgi apcietinātajām personām, ņemot vērā apcietinājuma laiku, kas nedrīkst pārsniegt attiecīgi 3, 9, 12 un 24 mēnešus, nenoteikt tiesības uz ilgstošu tikšanos. Tieslietu ministrija arī informē, ka Igaunijā līdzīgi kā Latvijā ilgstošas tikšanās ar ģimenes locekļiem esot paredzētas tikai brīvības atņemšanas iestādē esošām notiesātām personām, bet neesot paredzētas apcietinātām personām.

5. Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) kā pieaicinātā persona uzskata, ka apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežo Satversmes 96. pantā garantētās tiesības. Tiesībsargs īpaši uzsver, ka būtu nepieciešams izvērtēt katru situāciju individuāli, jo ne vienmēr ir pamats uzskatīt, ka apcietinātās personas tikšanās ar radniekiem varētu apdraudēt izmeklēšanas intereses. Kā liecina prakse, persona apcietinājumā varot atrasties pat trīs gadus. Tiesībsargs norāda uz gadījumu, kad persona apcietinājumā bijusi ilgāk nekā 30 mēnešus un visu šo laiku nevienu reizi neesot varējusi tikties ar savu laulāto vienatnē.

6. Ieslodzījuma vietu pārvalde informē par ieslodzījuma vietās esošajām apcietinātajām personām. No 1892 apcietinātajiem, kas 2009. gada 1. janvārī atradās ieslodzījuma vietās, attiecīgi pirmstiesas apcietinājumā bija 451 persona, 478 personas bija apcietinātie, kuru krimināllietu izmeklēšana bija pabeigta un lieta nodota pirmās instances tiesai, 548 personas gaidīja sprieduma izskatīšanu apelācijas kārtībā, 47 personas gaidīja sprieduma izskatīšanu kasācijas kārtībā, 246 personas gaidīja sprieduma stāšanos likumīgā spēkā un 122 personas bija citu kategoriju apcietinātie.

Ieslodzījuma vietu pārvalde arī norāda, ka ilgstošās tikšanās telpas esot visās ieslodzījuma vietās, izņemot Olaines cietumu un Vecumnieku cietumu, kā arī informē par šādu telpu skaitu katrā ieslodzījuma vietā. Vidēji 50 procenti notiesāto izmantojot ilgstošās satikšanās telpas, un šīs telpas gandrīz nepārtraukti esot aizņemtas. Papildu ilgstošās tikšanās telpas praktiski neesot iespējams izveidot nepietiekamā finansējuma dēļ.

Šobrīd neviens normatīvais akts nenosakot, kā iekārtojamas īslaicīgās tikšanās telpas. Līdz ar to tikšanās telpu iekārtojums dažādās ieslodzījuma vietās varot atšķirties. Tomēr visās ieslodzījuma vietās, izņemot Cēsu audzināšanas iestādi nepilngadīgajiem, īslaicīgās tikšanās telpa esot sadalīta divās daļās ar multiplekssstikla sienu. Vienā telpas pusē atrodies apcietinātie, bet otrā – apmeklētāji. Abās telpas pusēs esot izveidotas kabīnes, kas aprīkotas ar telefona aparātu, ar kura palīdzību apcietinātais sarunājas ar savu apmeklētāju. Katrā ieslodzījuma vietā esot četras līdz astoņas kabīnes. Ieslodzījuma vietas administrācijas pārstāvis, kas uzrauga tikšanās norisi, atrodies speciālā telpā, kas

no pārējās telpas ir atdalīta ar multipleksstikla sienu. No šīs telpas esot redzami gan apcietinātie, gan apmeklētāji. Turklāt ieslodzījuma vietas administrācijas pārstāvja telpa esot aprīkota ar ierīci, kura ļauj noklausīties to, kas tiek runāts jebkurā kabīnē, netraucējot sarunu.

Secinājumu daļa

7. Satversmes tiesa secina, ka lēmumā par lietas ierosināšanu ir ieviesusies tehniska kļūda. Proti, lēmuma nosaukumā nav norādīta Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta daļa, kurā ietverta apstrīdētā norma, tas ir, 6. punkts, kā arī nav norādīts cietuma veids.

Līdz ar to lietas nosaukums izsakāms šādā redakcijā:– “Par Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punkta vārdu “stundu ilgu” un “izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

8. Satversmes 96. pants noteic: „Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.”

Pieteikuma iesniedzējs konstitucionālajā sūdzībā norādījis, ka apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežo šajā pantā garantētās tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi. Satversmes 96. pantā *expressis verbis* ir minētas tikai tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Savukārt Satversmes 110. pants noteic, ka valsts aizsargā un atbalsta laulību, ģimeni, vecāku un bērnu tiesības. Tātad Satversmes 110. pants garantē tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību.

Taču tas nenozīmē, ka šīs tiesības nav ietvertas arī Satversmes 96. pantā. Tā, piemēram, arodbiedrību brīvība ir noteikta Satversmes 108. pantā, taču tā izriet arī no biedrošanās brīvības, kas garantēta Satversmes 102. pantā. Tāpat Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ietver sevī arī goda un cieņas aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004–17–01 10. punktu*), taču valsts pienākums aizsargāt godu un cieņu ir noteikts arī Satversmes

95. panta pirmajā teikumā. Tātad vienas un tās pašas tiesības var aizsargāt vairāki Satversmes panti.

Ir jāņem vērā, ka, pirmkārt, jēdziens „privātā dzīve” nereti tiek lietots kā plašāks apzīmējums, kas sevī ietver arī ģimenes dzīvi, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Otrkārt, tiesību zinātnē ir atzīts, ka tiesības uz privāto dzīvi, tiesības uz ģimenes dzīvi, tiesības uz mājokļa neaizskaramību un tiesības uz korespondences neaizskaramību nav iespējams precīzi norobežot. Tās cita citu papildina un arī savstarpēji pārklājas (sk.: *Dijk P., Hoof G.J.H. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 1998, p.489; Kilkelly U. The right to respect for private and family life. A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. Council of Europe, 2001, p.10 – 11; Reid K. A Practitioner’s Guide to the European Convention on Human Rights. London: Sweet&Maxwell, 2008, p.481).*

Līdz ar to Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ietver sevī arī tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību.

9. Skaidrojot Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privāto dzīvi, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka šīs tiesības skar dažādus aspektus. Tās aizsargā indivīda fizisko un garīgo integritāti, godu un cieņu, vārdu un identitāti, personas datus. Tiesības uz privāto dzīvi nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz savu privāto telpu, tiesības dzīvot pēc sava prāta, saskaņā ar savu būtību un vēlmēm attīstīt un pilnveidot savu personību, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās. Šīs tiesības ietver indivīda tiesības būt atšķirīgam, saglabāt un attīstīt īpašības un spējas, kas viņu atšķir no citiem cilvēkiem un individualizē (sk. *Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004–17–01 10. punktu*).

10. Noskaidrojot Satversmē noteikto pamattiesību saturu, jāņem vērā arī Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā. Starptautiskās cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse konstitucionālo tiesību līmenī kalpo par interpretācijas līdzekli pamattiesību un tiesiskas valsts principu satura un apjoma noteikšanai, ciktāl tas nenoved

pie Satversmē ietverto pamattiesību sašaurināšanas. Valsts pienākums ņemt vērā starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā izriet no Satversmes 89. panta, kas noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. Šis pants skaidri norāda uz to, ka konstitucionālā likumdevēja mērķis bija panākt Satversmē ietverto cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautiskajām cilvēktiesību normām (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 9. maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01 11. punktu*).

Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību ir garantētas Konvencijas 8. pantā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir skaidrojusi, ka tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ietver sevī arī tiesības dibināt un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: Niemietz v. Germany, judgment of 16 December 1992, Series A no. 251-B, para 29; Perry v. the United Kingdom, judgment of 17 July 2003, Reports of Judgments and Decisions 2003-IX, para 36; Biriuk v. Lithuania, judgment of 25 November 2008, application nr. 23373/03, para 34*). Savukārt tiesības uz ģimenes dzīvi nozīmē tiesības uzturēt attiecības ar ģimenes locekļiem. Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt uzsvērusi, ka būtisks ģimenes dzīves elements ir vecāku un bērnu iespēja baudīt vienam otra sabiedrību [*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: Olsson v. Sweden (no. 1), judgment of 24 March 1988, Series A no. 130, para 59; Berrehab v. the Netherlands, judgment of 21 June 1988, Series A no. 138, para 23; X v. Croatia, judgment of 17 July 2008, application no. 11223/04, para 3*]. Turklāt, lai arī Konvencijas 8. panta mērķis visupirms ir aizsargāt indivīdu pret nepamatotu valsts iejaukšanos, šis pants uzliek valstij ne tikai negatīvu pienākumu atturēties no iejaukšanās personas privātajā un ģimenes dzīvē. Papildus negatīvajam pienākumam valstij ir arī pozitīvs pienākums veikt nepieciešamās darbības šo tiesību nodrošināšanai (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: Guerra and others v. Italy, judgment of 19 February 1998, Reports 1998-I, para 58; Von Hannover v. Germany, judgment of 24 June 2004, Reports of Judgments and Decisions 2004-VI, para 57; Biriuk v. Lithuania, judgment of 25 November 2008, application no. 23373/03, para 35*).

No tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi izriet valsts pienākums palīdzēt personai uzturēt attiecības ar tai tuviem cilvēkiem ieslodzījuma laikā [sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: *Aliev v. Ukraine, judgment of 29 April 2003, application no. 41220/98, para 187; Moiseyev v. Russia, judgment of 9 October 2008, application no. 62936/00, para 246 un Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas ziņojumus: Report to the Latvian Government on the visit to Latvia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 24 January to 3 February 1999, para 178. <http://www.cpt.coe.int/documents/lva/2001-27-inf-eng.htm>; Report to the Government of "the former Yugoslav Republic of Macedonia" on the visit to "the former Yugoslav Republic of Macedonia" carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 15 to 26 May 2006, para 92. <http://www.cpt.coe.int/documents/mkd/2008-05-inf-eng.htm>]. Tā kā ieslodzījuma dēļ personas iespējas uzturēt kontaktus un attiecības ar citām personām samazinās un līdz ar to apcietinātais var atsvešināties no saviem ģimenes locekļiem, valstij ir jācenšas, cik vien tas iespējams, mazināt šādas ieslodzījuma negatīvās sekas. Turklāt ir jāņem vērā, ka apcietinātā vaina noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā vēl nav konstatēta.*

Līdz ar to šādas personas drīkst pakļaut tikai tādiem pamattiesību ierobežojumiem, kas ir absolūti nepieciešami, lai nodrošinātu apcietinājuma mērķa sasniegšanu un nodrošinātu kārtību ieslodzījuma vietā.

Tādējādi secināms, ka Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privāto dzīvi ietver sevī tiesības veidot un uzturēt attiecības ar ģimenes locekļiem un citiem cilvēkiem. Turklāt no šīm tiesībām izriet ne tikai valsts pienākums atturēties no iejaukšanās privātajā dzīvē, bet arī valsts pienākums veikt šo tiesību nodrošināšanai nepieciešamās darbības.

11. Lai noteiktu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 96. pantam, visupirms ir jāizvērtē, vai tā ierobežo šajā Satversmes pantā garantētās tiesības.

11.1. Apstrīdētā norma noteic, ka apcietinātā tikšanās ar radniekiem un citām personām var būt tikai stundu ilga un tā notiek izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē. Tātad šī norma regulē tādu personu tiesības tikties ar citām personām, kurām ir atņemta brīvība.

11.2. Saeima un Tieslietu ministrija norāda, ka ieslodzījuma vietā esošas personas nošķiršana no ģimenes un stress, kas izriet no šīs situācijas, esot neatņemama brīvības atņemšanas iestādes iezīme. No apcietinājuma jēgas izrietot tas, ka apcietināto personu ģimenes dzīve ir būtiski ierobežota, proti, šo personu tiesības uz ģimenes dzīvi (arī tiesības satikties ar ģimenes locekļiem) neesot tādas pašas kā brīvībā esošām personām.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka, nosakot maksimālo tikšanās reižu skaitu un ilgumu, kā arī paredzot to uzraudzību, tiek ierobežotas personas tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: Moiseyev v. Russia, judgment of 9 October 2008, application no. 62936/00, para 246; Ciorap v. Moldova, judgment of 19 June 2007, application no. 12066/02, para 111; Kucera v. Slovakia, judgment of 17 July 2007, application no. 4866/98, para 127 – 128*).

Tādējādi apcietinātās personas nebauda tiesības uz privāto dzīvi tādā pašā mērā kā personas, kas atrodas brīvībā.

Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais regulējums ierobežo Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

12. Satversmes 96. pantā garantētās tiesības nav absolūtas. Satversmes 116. pants paredz, ka šīs tiesības var ierobežot, ja ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004–17–01 11. punktu*).

13. Lai ierobežojums būtu pieļaujams, tam jābūt noteiktam ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu.

Apstrīdētā norma ir ietverta Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā. Gan Pieteikuma iesniedzējs, gan Saeima atzīst, ka ierobežojums ir noteikts ar likumu.

Līdz ar to lietā nav strīda par to, ka ierobežojums ir noteikts ar likumu.

14. Pamattiesību ierobežojums var būt attaisnojams tikai tad, ja tas kalpo noteiktam leģitīmam mērķim – aizsargāt citas konstitucionāla ranga vērtības vai citas svarīgas intereses, kuru aizstāvēšanai ierobežojums ir vajadzīgs (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. 2006-42-01 10. punktu*). Tādēļ jānoskaidro, vai apstrīdētā norma ir pieņemta leģitīma mērķa sasniegšanai.

Saeimas atbildes rakstā norādīts, ka apstrīdētās normas mērķis ir nepieļaut personas nelikumīgu iejaukšanos kriminālprocesā, un tādējādi nodrošināt vispusīgu lietas izmeklēšanu un objektīva nolēmuma pieņemšanu. Tāpat ar šo normu valsts cenšoties panākt, lai apcietinātais neizdarītu jaunus noziedzīgus nodarījumus, nemēģinātu bēgt vai saskaņotu liecības. Tātad apstrīdētā norma aizsargājot sabiedrības drošību. To atzīst arī Pieteikuma iesniedzējs.

Satversmes tiesa piekrīt Saeimai un Pieteikuma iesniedzējam un atzīst, ka **ierobežojumam ir leģitīms mērķis – sabiedrības drošības aizsardzība.**

15. Samērīguma princips noteic: ja publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses, ir jāievēro saprātīgs līdzsvars starp personas un valsts vai sabiedrības interesēm. Lai izvērtētu, vai likumdevēja pieņemtā tiesību norma atbilst samērīguma principam, jānoskaidro:

- 1) vai likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai;
- 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama, proti, vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;
- 3) vai likumdevēja darbība ir samērīga jeb atbilstoša, proti, vai labums, ko iegūs sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. 2006-42-01 11. punktu*).

16. Var piekrist Tiesībsargam un Pieteikuma iesniedzējam, ka, paredzot ieslodzījuma vietas administrācijas pārstāvja klātbūtni tikšanās laikā, kā arī ierobežojot

tikšanās ilgumu, tiek mazināta liecību saskaņošanas, bēgšanas mēģinājumu un sakaru ar noziedzīgo vidi iespējamība. **Tātad apstrīdētajā normā noteiktie ierobežojumi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai.**

17. Konstitucionālajā sūdzībā norādīts, ka leģitīmo mērķi var sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Neesot pamata uzskatīt, ka apcietinātās personas tikšanās ar jebkuru personu vienmēr apdraudēs izmeklēšanas intereses un sabiedrības drošību. Izmeklēšanas tiesnesis vai tiesa, izvērtējot katru konkrēto situāciju un apsūdzētā personību, varot noteikt tikšanās laikā piemērojamos drošības pasākumus vai pat aizliegt tikt ar atsevišķām personām. Līdz ar to nebūtu nepieciešams noteikt, ka tikšanās var ilgt tikai stundu un notikt tikai ieslodzījuma vietas administrācijas pārstāvja klātbūtnē. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, izvērtējot katru situāciju individuāli, būtu iespējams mazāk ierobežot apcietināto personu tiesības un nodrošināt arī apcietinātajiem tiesības uz ilgstošo tikšanos.

17.1. Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punkta vārdi „stundu ilgu” liedz apcietinātajiem tiesības uz ilgstošo tikšanos.

Kā norādījis Pieteikuma iesniedzējs, Eiropas Cietumu noteikumu 24.4. punkts noteic, ka satikšanās kārtībai vajadzētu būt tādai, lai ieslodzītie varētu saglabāt un stiprināt ģimenes attiecības pēc iespējas normālākos apstākļos. Eiropas Cietumu noteikumu komentārā, skaidrojot šo punktu, norādīts, ka tikšanās iespējas ir būtiskas ne tikai pašiem ieslodzītajiem, bet arī viņu ģimenes locekļiem. Komentārā uzsvērta nepieciešamība nodrošināt ilgstošās tikšanās: „Ir svarīgi, lai, kad vien iespējams, tiktu pieļautas ilgstošas, piemēram, 72 stundas ilgas, intīmas ģimenes vizītes, kā tas ir daudzās Austrumeiropas valstīs” [*Commentary to Recommendation REC (2006) 2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules, p.11. http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/prisons_and_alternatives/legal_instruments/E%20commentary%20to%20the%20EPR.pdf].*

Tomēr iepriekš citētā norma vēl nevar būt par pamatu secinājumam, ka no personas tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi valstij izriet pienākums nodrošināt

ilgstošās tikšanās visiem apcietinātajiem. Ne visās Eiropas valstīs šīm personām tiek garantētas tiesības uz ilgstošo tikšanos (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā Dickson v. the United Kingdom, judgment of 4 December 2007, application no. 44362/04, para 81*). Arī tajās valstīs, kur šādas tiesības ir paredzētas, tās lielākoties attiecas uz notiesātajiem. Tā, piemēram, gan Igaunijā, gan Lietuvā tiesības uz ilgstošo tikšanos ir tikai notiesātajiem (*sk.: Imprisonment Act of the Republic of Estonia, Article 25, Art. 87 and Art. 94; <http://www.legaltext.ee/text/en/X30079K5.htm>; Lietuvos Respublikos Bausmiu vykdymo kodeksas, 94 straipsnis, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27850094*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinīgi vērtējusi to, ka aizvien vairāk valstu ieslodzītām personām nodrošina ilgstošās tikšanās. Taču vienlaikus Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka tā neuzskata, ka no tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi valstij izrietētu pienākums nodrošināt ilgstošās tikšanās iespējas (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: Aliev v. Ukraine, judgment of 23 April 2003, application no. 41220/98, para 188; Dickson v. the United Kingdom, judgment of 4 December 2007, application no. 44362/04, para 81*). Turklāt šādu viedokli Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir paudusi arī pēc Eiropas Cietumu noteikumu un to komentāru pieņemšanas.

Tādējādi no Satversmē nostiprinātajām tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi valstij neizriet pienākums arī apcietinātajiem nodrošināt ilgstošās tikšanās iespējas.

Līdz ar to Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punkta vārdi “stundu ilgu”, ciktāl tie liedz apcietinātajiem tiesības uz ilgstošo tikšanos, atbilst Satversmes 96. pantam.

17.2. Tomēr ir jāsecina, ka apstrīdētajā normā ietvertais tikšanās ilguma regulējums ne tikai nepieļauj apcietinātajiem ilgstošo tikšanos, bet ierobežo arī īslaicīgās tikšanās ilgumu. Apcietinātajai personai nav tiesību, piemēram, uz divas vai trīs stundas ilgu tikšanos. Turklāt šāds ierobežojums tiek automātiski piemērots visām apcietinātajām personām.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka stingrs tikšanās biežuma un ilguma regulējums, kas neparedz nekādu iespēju izvērtēt konkrēto situāciju, pārkāpj tiesības uz

privāto un ģimenes dzīvi. Tā, piemēram, lietā *Moiseyev v. Russia* Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina, ka Konvencijas 8. pants ir pārkāpts, likumā nosakot, ka apcietinātajam jānodrošina ne vairāk kā divas tikšanās mēnesī ar radniekiem un citām personām un katra tikšanās var ilgt ne vairāk kā trīs stundas (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā Moiseyev v. Russia, judgment of 9 October 2008, application no. 62936/00, paras 252 – 256*).

Satversmes tiesa atzīst, ka atsevišķos gadījumos var būt nepieciešams ierobežot tikšanās ilgumu, lai tās laikā varētu nodrošināt nepieciešamo kontroli. Taču tie ir izņēmuma gadījumi, kad, piemēram, apcietinātās personas radnieki arī ir saistīti ar noziedzīgo vidi vai ir liecinieki attiecīgajā kriminālprocesā. Tāpat šāds ierobežojums var tikt pamatots ar ieslodzījuma vietas rīcībā esošajiem resursiem. Taču ne vienmēr ir šādi apstākļi. Turklāt var būt arī tādas situācijas, kad stundu ilga tikšanās nenodrošina pienācīgu iespēju baudīt tiesības uz privāto dzīvi. Tā var būt gadījumos, kad apcietinātā persona atrodas ieslodzījuma vietā, kas ir tālu no radnieku dzīvesvietas, un līdz ar to radnieki apcietināto varbūt nevar apmeklēt katru mēnesi. Tāpat ir jāņem vērā tas, cik ilgi persona atrodas apcietinājumā. Tāpēc personas tiesības mazāk ierobežotu tāds regulējums, kas ļautu lemt par tikšanās ilgumu, izvērtējot konkrēto situāciju.

Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punktā ir paredzēts elastīgs regulējums attiecībā uz tikšanās biežumu, proti, ir paredzēts, ka jānodrošina stundu ilga tikšanās ne retāk kā reizi mēnesī. Tātad šāds regulējums nodrošina apcietinātajam pietiekamu aizsardzību, jo nosaka minimālo tikšanās reižu skaitu. Vienlaikus tas ļauj izvērtēt gan personas individuālos apstākļus (piemēram, to, cik ilgu laiku persona jau pavadījusi apcietinājumā u.tml.), gan kriminālprocesa stadiju un izmeklēšanas interešu aizsardzībai nepieciešamo kontroli, gan arī ieslodzījuma vietas rīcībā esošos resursus un atbilstošās situācijās nodrošināt vairāk nekā vienu tikšanos mēnesī.

Arī attiecībā uz tikšanās ilgumu ir iespējams noteikt, ka apcietinātajam jānodrošina vismaz stundu ilga tikšanās. Tādējādi apcietinātajam tiktu noteiktas minimālās garantijas, vienlaikus ļaujot nodrošināt arī ilgāku tikšanos, ja tas ir iespējams. Varbūt ir arī citi risinājumi, kā padarīt tikšanās ilguma regulējumu elastīgāku, ļaujot

izvērtēt katru situāciju un individuālos apstākļus. Satversmes tiesai spriedumā nav jāuzskaita iespējamie saudzējošākie līdzekļi. Konstatējot, ka ir kaut viens mazāk ierobežojošs līdzeklis, ir arī pamats atzīt, ka apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežo pamattiesības.

Līdz ar to Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punkta vārdi „stundu ilgu” nesamērīgi ierobežo tiesības uz privāto dzīvi un līdz ar to neatbilst Satversmes 96. pantam.

17.3. Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punktā ir noteikts, ka apcietināto tikšanās ar radniekiem un citām personām var notikt tikai izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē.

Skaidrojot, kādā veidā tiek nodrošināta izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtne, Ieslodzījuma vietu pārvalde norāda, ka ieslodzījuma vietās īslaicīgās tikšanās telpā apcietinātais no apmeklētājiem ir atdalīts ar stikla sienu. Tikšanās laikā saruna starp apcietināto un apmeklētāju notiek ar telefona aparāta palīdzību. Tātad starp apcietināto un apmeklētāju nav iespējama nekāda fiziska saskarsme. Vienā telpā ir četras līdz astoņas kabīnes. Administrācijas pārstāvim ir ierīkota atsevišķa telpa, no kuras tas var redzēt gan apcietinātos, gan apmeklētājus. Administrācijas pārstāvja telpa ir aprīkota ar ierīci, kura ļauj noklausīties to, kas tiek runāts jebkurā kabīnē.

17.3.1. Gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan Eiropas Spīdzināšanas novēršanas komiteja ir norādījusi, ka ieslodzītā un apmeklētāja fiziska nošķiršana noteiktos gadījumos var būt nepieciešama drošības apsvērumu dēļ. Taču šādus līdzekļus var piemērot, konstatējot konkrētu drošības apdraudējumu, nevis automātiski visiem ieslodzītajiem [*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: Ciorap v. Moldova, judgment of 19 June 2007, application no. 12066/02, para 117-118; Moiseyev v. Russia, judgment of 9 October 2008, application no. 62936/00, para 258 un Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas ziņojumu - Report to the Latvian Government on the visit to Latvia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 24 January to 3 February 1999, para 182. [17](http://www.cpt.coe.int/documents/lva/2001-</i></p></div><div data-bbox=)*

Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta otrā daļa noteic, ka tiesa vai izmeklēšanas tiesnesis var ierobežot šā panta pirmās daļas 6. punktā minētās tiesības, proti, tiesības uz tikšanos. Arī Kriminālprocesa likuma 271. pants regulē jautājumu par apcietinātās personas tiesību ierobežošanu. Šā panta otrā daļa noteic, ka apcietinājuma piemērošana ir pamats personas tiesību ierobežošanai un ļauj turēt personu izmeklēšanas cietumā vai speciāli aprīkotās policijas telpās, ierobežot apcietinātās personas tikšanos un sazināšanos ar citām personām, izņemot aizstāvi, kā arī kontrolēt apcietinātās personas korespondenci un sarunas. Savukārt Kriminālprocesa likuma 271. panta trešā daļa paredz, ka ierobežojumu apjomu likumā noteiktajās robežās katram apcietinātajam tiesa vai izmeklēšanas tiesnesis nosaka individuāli, izvērtējot izmeklētāja vai prokurora priekšlikumus, uzklusot apcietinātā viedokli, kā arī ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu un apcietināšanas iemeslu. Tātad likumos ir paredzēts, ka tiesa vai izmeklēšanas tiesnesis var ierobežot to personu loku, ar kurām apcietinātais drīkst tikties, un noteikt, kādi drošības pasākumi, tostarp varbūt arī norobežošana ar stikla sienu, piemērojami tikšanās laikā. Tas ir uzskatāms par mazāk ierobežojošu līdzekli nekā automātiska visu apcietināto un apmeklētāju fiziska norobežošana. Ņemot vērā minēto, tas fakts, ka ieslodzījuma vietās īslaicīgās tikšanās telpā apcietinātais no apmeklētājiem ir nošķirts ar stikla sienu, uzskatāms par tiesību uz privāto dzīvi nesamērīgu ierobežojumu.

Taču, lai arī šāds nesamērīgs ierobežojums pastāv, tas neizriet no apstrīdētās normas. Apstrīdētā norma nosaka tikai to, ka tikšanās var notikt izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē, bet tas nenozīmē, ka apcietinātais no apmeklētāja obligāti ir jānošķir ar stikla sienu. Norma var tikt realizēta arī tādējādi, ka izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvis gluži vienkārši atrodas tikšanās telpā, taču telpa nav sadalīta ar stikla sienu. Līdz ar to nav pamata apstrīdēto normu atzīt par neatbilstošu Satversmei praksē pastāvoša īslaicīgās tikšanās telpas iekārtojuma dēļ.

17.3.2. Atbilstoši apstrīdētajai normai ikviens apcietinātais visu apcietinājuma laiku ir pakļauts tam, ka viņa tikšanos ar radniekiem, pat ar laulāto un bērniem, novēro un noklausās izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvis. Šādai kārtībai ir pakļauti visi apcietinātie un neatkarīgi no tā, ar ko viņi tiekas. Līdz ar to ir atzīstams, ka šāds

regulējums nesamērīgi ierobežo tiesības uz privāto dzīvi.

Turklāt, kā norādījis Tiesībsargs, apcietinājums var ilgt pat trīs gadus. Jāņem vērā arī tas, ka Latvijā persona tiek uzskatīta par apcietināto, kamēr notiesājošs spriedums nav stājies spēkā. Tātad arī laikā, kad tiek skatīta apelācijas sūdzība vai kasācijas sūdzība, persona tiek uzskatīta par apcietināto.

Neapšaubāmi, var būt arī tādas situācijas, kad izmeklēšanas interešu vai drošības apsvērumu dēļ ir nepieciešams novērot tikšanos un noklausīties tās laikā runāto. Taču Kriminālprocesa likuma 271. pants ļauj tiesai vai izmeklēšanas tiesnesim individuāli izvērtēt katru gadījumu un noteikt nepieciešamos drošības pasākumus, kas jāpiemēro tikšanās laikā. Tātad tiesa vai izmeklēšanas tiesnesis, izvērtējot vairākus apstākļus, tostarp apcietinājumā pavadīto laiku, kriminālprocesa stadiju un citus apstākļus, varētu lemt arī par to, vai ir nepieciešama personas novērošana tikšanās laikā un, ja ir nepieciešama, vai pietiek ar vizuālu novērošanu, vai arī ir jāparedz iespēja noklausīties apcietinātā un apmeklētāja sarunas. Šāda katra gadījuma individuāla izvērtēšana ir uzskatāma par mazāk ierobežojošu līdzekli.

Līdz ar to Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punkta vārdi „izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē”, ciktāl tie neparedz apstākļu individuālu izvērtēšanu, nesamērīgi ierobežo Satversmes 96. pantā garantētās tiesības.

18. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 33. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi.

Nosakot brīdi, ar kuru apstrīdētās normas zaudē spēku, Satversmes tiesa ņem vērā to, ka likumdevējam ir nepieciešams laiks attiecīgu grozījumu izdarīšanai normatīvajos aktos. Tāpat Satversmes tiesa ņem vērā to faktu, ka ir nepieciešams laiks, lai tiesa vai izmeklēšanas tiesnesis katram apcietinātajam piemērotu likumā noteiktos ierobežojumus.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

n o s p r i e d a:

atzīt Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punkta vārdus „stundu ilgu”, ciktāl tie noteic īslaicīgās tikšanās maksimālo laiku, un „izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē”, ciktāl tie neparedz apstākļu individuālu izvērtēšanu, par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam un spēkā neesošiem no 2009. gada 1. decembra.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris